

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 4.

У Новом Саду, 29. фебруара 1912.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Позив у скупштину д. д. „Натошевић“. — Учит. д. д. „Натошевић“. — Наш народ и његова просвета. — Српским књижевницима и музичарима. — Школа рада. — Очигледност и очигледна средства у рачунској настави. — Интелигенција од Г. Компејреа. — Педагошки преглед: Јапанско образовање. — Учитељство: Најновији пројект за уређење учитељских плата. — Учитељски покрет у Србији. — Из Школеке Самоуправе: Пословник архидијецезалног Српског народног учит. вбора као ереског. — Дописи: Из теминшварске епархије. — Белешке. — Прилози на школе у будимској епархији.

П О З И В.

Пошто се редовна скупштина Учитељског д. д. „Натошевића“ у Ујвидеку (Новом Саду), сазвана за 7. март о. г. није одржала, то овим на основу §. 27. друштвених правила, ал. 2. и 3. сазивамо поново

V. редовну скупштину

Учитељског деоничарског друштва „Натошевића“ у Новом Саду

за 8. 21. март 1912. у 10 сати пре подне

у друштвеном локалу (Ђурчијска улица бр. 26.)^{*}.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Оверење присутних чланова.
  2. Извештај Управног Одбора о друштвеном пословању у 1911., поднашање закључног рачуна за 1911. и извештај Надзорног Одбора.
  3. Давање разрешнице Управном и Надзорном Одбору.
  4. Предлог Управног Одбора о подели чистог добитка.
  5. Избор чланова у Управни Одбор.
  6. Избор Надзорног Одбора.
  7. Предлог Управног Одбора о новој емисији деоница.
  8. Евентуални предлози.
  9. Избор одбора за оверење скупштинског записника.
- У Новом Саду, 23. фебруара 7. марта 1912.

Управни Одбор.

^{*}) Деоничари имају своје деонице депоновати на 8 дана пре скупштине у заводу „Натошевића“.

Један атак

на

Учитељско деон. друштво „Натошевић“.

У прошли четвртак 7. марта по нов. к. требала се одржати у Новом Саду скупштина Учит. деон. др. „Натошевић“. Но она није одржана, него је по статуту одгођена на 14 дана и одржаће се у четвртак 21. марта по нов. к. о. г.

Зашто је одгођена скупштина? Разлог зашто је скупштина одгођена констатован је у томе, што је на тој добро посећеној скупштини било само њих 17 чланова, који су за времена т. ј. на 8 дана раније депоновали своје деонице, а по статуту треба 20 чланова.

Било је чланова који су кривили управни одбор за ту некоректност и хтели да се скупштина одржи јер је већ било такве праксе да се на ту одредбу није пазило. Но ти чланови који су то заступали и хтели да тој патријархалности и сада гледају кроз прсте, знали су врло добро, да су они у претходном споразуму стојали са председником управе Митом Ђорђевићем, да изведу један атак на учитељско деон. д. „Натошевић“. Они су знали да је Мита Ђорђевић потајно, без знања управног одбора сâм на своју руку радио и баш помоћу тих чланова, да се прикупи на скупштину што више страначки, радикалски расположених акционара, који ће с њиме заједнички осветити над учитељством онај свој пораз, који је та страначка група претрпела заједно са својим вођом на Митрополијској Учит. Скупштини.

Сад је требао Мита Ђорђевић, да изда овај град учитељски на милост и немилост Јаши Томићу и тако да покаје свој „грех“ што је 1906. год. после бачке епархијске скупштине устао у друштву са учитељима против страначког радикалског терора, и што је још пре тога смео бити на конференцији страначкој у Новом Саду са оном шесторицом у друштву, који су Јаши пред 200 Новосађана радикала читали буквицу о трулежу радикалне странке у Новом Саду и који су тражили категорично од њега да као вођа здравим правцем лечи то неваљало стање.

И Мита Ђорђевић примио се те срамне улоге, да изда страначкој радикалској насртљивости ову учитељску установу, те не само да је у потаји без знања и једног члана управног одбора шуровао са радикалским штабом, како ће навалити на ову установу, него је још толико безобзиран био, да је *од стране завода, а без знања управе тражио од појединих акционара како из Новог Сада тако и из других места поштомисане иразне пуномоћи, које је после споразумно са њим својим савезницима истављао на имена њих радикалских својих садругова.* Поједине госпође из Новог Сада, учитељи из даљих места, који немају ни појма о том лукавству Мите Ђорђевића предали су послатом послужитељу или шиљали на фирму завода неиспуњене пуномоћи са својим потписом, у уверењу да ће те њихове пуномоћи доћи у исправне руке и не сањајући да ће један управитељ више девојачке школе и председник једне племените учитељске установе, којег је поверење учитељског дигло на то место, злоупотребити све то и тако се понашати. Занета срамота!

Кад је ухваћен у клопку, његова је обрана била јадна, он је хтео да све свали на заводског послужитеља, који је уједно и његов школски послужитељ, као да послужитељ може сам на своју руку ићи по нечије деонице и пуномоћи. А о истављању тих пуномоћи на своје савезнике радикале и на себе, није просто могао ни једну реч да рекне у своју одбрану.

Управни одбор га је у одржаној одборској седници после скупштине, најенергичније позвао на одговор за тај поступак и он се спремао у кучине да није имао ни једне логичне речи за одговор. Али схваћајући замашност свога некоректног рада знао је бити толико насилан, да није дао записник да се у њега уведе одборско решење у тој ствари. Добру је школу изучио!

Па и покрај свих тих смицалица још би у питању била та њихова већина на скупштини. Мита Ђорђевић и другови знали су то, стога им је и добро дошла та неправилност што рок депоновању деоница није био правилан и мислили

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

су, ако им не упали надгласавање упа-лиће тај неправилан рок и протестоваће против правилности скупштине. Противна страна провидела је то и стала одмах на становиште самога статута, те по предлогу верификационог одбора решила да се скупштина одгађа на 14 дана.

Мита Ђорђевић је пред прву скупштину својим дотадањим лукавим држањем, успео да задобије — видели смо на какав начин — поверење оних, који нису знали ко је он, али сад држимо да му је скинута образина и да неће моћи на тај начин никог изиграти ако не измисли нову смишлицу.

После овога могли би се осврнути на друштво с којим је Мита Ђорђевић склопио савез да тај частан посао изведе.

Доглавници у том послу били су му учитељи Милан Ђосић из Н. Сада, Милорад Борђошки из Товаришева, Душан Пејић из Сивца и Ђорђе Прерадовић из Бешке. Осим овог последњег, који је већ обневидио од партизанства, она прва тројица позната су са Митрополијске учит. скупштине, јер су тамо развијали барјак пророков и каменисали учитељство што хоће да „отме права наароду“ и да „навали терет на наарод“. Они су на Митрополијском учитељском збору били добро испраћени. Сад је дошао ред да буду и овде одбијени и ми несумњамо, кад шири кругови учитељства дознају за овај њихов покушај, а тако и други неучитељи акционари учит. д. д. „Натошевића“, да ће доћи на скупштину да ове насртљивце одбију од овог мирног и честитог завода, који би лепо пропевао под њиховом управом.

Види се сада, да су они до сад нападали, ружили, багателисали учит. д. д. „Натошевић“ у „Застави“ само зато, што они нису у том заводу могли да крмане. Радикали, чији орган „Застава“ има само ружних речи за учит. д. д. „Натошевић“, отимају се да уђу у управу овог друштва. Томе не треба коментара! Поновна скупштина која ће се одржати у четвртак 21. фебр. по нов. к. казаће, је ли дошло време, да такви елементи освоје учит. друштво „Натошевић“ или ће их испратити, као што је испратио народ

њиховог вођу Јашу при освајању Лике недавно из Бовића.

Сад имају реч они акционари „Натошевића“ и учитељи и неучитељи, који желе овом заводу мира, паметна рада и напретка!

М.

Наш народ и његова просвета.

(Свршетак.)

Можда ће који мој друг, учитељ, читач ових чланака, запитати, зашто износим ову борбу и какве везе има ово излагање са насловом ове расправе: Наш народ и његова просвета! Шта се нас тиче та борба! Код нас нема клерикализма сличног оном у западним државама.

Ево зашто.

У тој борби требају и једни и други народ. Школа и право просвећено друштво сматрају за недостојно средство залуђивање народа, којим се обично служе демагози и против клерикализма и других сталежа и странака. Они се боре са истином, чистом знаношћу, те с тога и видимо у модерном западу завидни најредак на културно просветном пољу. А како се ми боримо између себе, видели смо у почетку ове расправе. Јесте, боре се са истином и чистом науком, те популаризишући поједине гране њене у народу, отварају му очи и сигурним пућем воде га прејоруду. У тој борби се сваки просветни радник прекаљује, жртвује много на своје даље самообразовање, да узмогне боље и уљешније образоваћи своје ближње и рећи им: „Пођите за мном! Нећу вас одвести у провалију, у учмалост, иза које вас чека смрт, него знаности, светлости, сунцу!“ А тако спреман, прекаљен народни учитељ, професор и сваки просветни радник, лако се упушта у борбу и укрсти духовни мач.

Имајмо ово на уму, требаће нам, када будемо говорили о нама, српским народним, па и браћи хрватским учитељима. У овоме наведеном је **кључ** за немар наших сталежа, народа, власти за побољшање материјалног и правног положаја нашег народног учитељства, скоро као и на западу.

Али, као што видимо, тамошње учитељство тежи да са просветном борбом

извојује себи положај у друштвеном животу, који му по спреми и раду припада. Уништујући *уџив* његових непријатеља у народу, отварајућ овоме духовне очи, да упозна у школи и учитељима своје најбоље пријатеље. Како се понашају према појединим политичким странкама учитељи у неким земљама, навешћемо укратко, када то питање будемо о нама распредали.

Овакови спремни, образовани просветни радници створили су себи на западу јаке сталешке организације. Да споменемо само „Немачки учитељски савез,“ који већ доста успешно одолева навали клерикалних и других назадних странака, па „Савез чешких учитељских друштава“ и т. д. Сви ови имају своје штампарије, своје фондове, лечилишта, санаторијуме, књижице. Плаћају универзитетске професоре, који им држе предавања о феријама, издају и растурују у народ хиљаде поучних књига, имају у свима већим местима учитељске домове, интернате и т. д. и т. д.

Али су створили себи већ и **нараштај**, просвећено друштво, које им је данас десна рука у раду око препорода народа, а нису „*сирак међу вихорове*“ као ми. Када смо, нас око пет стотина учитеља, приликом поменутог свеслов. учитељског конгреса, уприличили излет у Карлов-тин из Прага, дочекаше нас тамо и народни посланици онога краја, који припадају *аграрној* странци и силан народ. Посланик др. Мелхуба, поздравивши најпре нас, учитеље госте, прозборио је и неколико речи чешким учитељима, захваљујући им, што су сазвали словеслов. учитељ. конгрес. Онда им рече дословце: „Браћо драга, препородитељи народа чешког, ходите само напред као пионери просвете и културе свога народа, не обзирући се ни на што. С вама, и за вама, имате нас, народне посланике и народ, који ће вам вазда излазити на сусрет, да вам материјално побољша ваш положај, да узмогнете лакше вршити своју узвишену мисију! Само напред, с вама је народ!“

А који је од наших посланика овако говорио пред народом? Који је на коме

збору заговарао интерес школе и учитељства? Ти су интереси истакнути у програмима, али народу се о томе не сме ништа говорити, јер ако чује, да ће нешто *више плаћајти*, оде *мандај* до сто ђавола. А ипак је мандат некима милији и дражи, него све школе и — народна просвета.

Ђаци виших школа на западу, размиле се преко ферија по народу, продају (што не могу продати, поклањају) народу корисне књиге, држе предавања. Пре неку годину дођоше њих неколицина из Берлина у Руму, да посете и поуче своје сународнике. Шта су израдили, видило се ускоро. Од оних мирних, добрих Шваба, постадоше прави Пангермани, с којима се данас тешко излази на крај.

Њихова разна удружења, па женска друштва просто стварају чуда. Женскиње као и образовано мушкиње — залазе у села, колебе, уче кувати сељаке, одржавати чистоћу, отварају им стручне школе и т. д. У томе смеру чешко женскиње је на завидној висини.

На западу је побринуто у довољној мери за слепу, глухонему, покварену децу и т. д.

Казао сам већ, да морамо много пратити културно просветни рад модерног запада и примати од њега много, али, одабирајући јер: **Није свака капа за сваку главу.**

Осим тога сам навео, да климатски, земљини, верски моменти, народни обичаји, начин живота и т. д. упливишу на повољан развој просвећености народне, а школа се мора тима прилагођивати и по њима удешавати свој рад те постепено препорађати т. ј. лечити мане, заблуде, навике. Да нас не би у нашем раду одвело што-шта на странпутицу, те да *сами* не омрзнемо народу школу, његову узданицу, морамо добро пазити, шта ћемо примати са модерног запада.

Ради те околности морам навести још и ово. Такво напредно учитељство, а у страшној борби са гвозденим клерикализмом и другим назаднијим сталекима, а у заједници са једним делом просвећеног друштва, тражи већ од више година *слободну школу* у неким западним земљама,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

а нарочито у Аустрији, ради мешавине народа и притиска власти и клерикализма на школу и учитељство. О слободној школи постоји тамо и огромна књижевност. Борац за слободну школу је код нас и вредни Даворин *Трстјењак*, који је о њој издао и засебно дело.

Таква школа постоји у Немачкој у *Викерсдорфу*. Иста се издржава добровољним прилозима и прилозима исте општине, а стаје много трошка. Предају у њој учитељи са академском спремом. Образовање траје од првог разреда основне, па средње и више школе, дакле до осамнаесте или двадесете године. Ученици су у интернату. Многи предмети им се предају у природи. После свршених средњих разреда, ученици бирају из разних наука оно, што их највише занима (као и у Америци) те им се то и предаје, дакле по слободној вољи. Из литературе, историје, уметности, узима се за изучавање оно, што је трајне вредности, што је савршено, непролазно. Воде се о свему препирке, критике међу ученицима. Религија је остављена дому и појединцима на вољу.

Слободна се школа код нас код многих криво схваћа. Веле, да је против вере, религије. Није тако. У слободној школи је она, додуше, истиснута, али је она питање вере оставила дому, родитељима. Па и парламент у Италији скоро је изгласао, да се веронаука истисне из основних школа и припусти родитељима. Таквих школа има много у Француској, Америци. У Шпањолској је много завео Ферер, али, како је његов рад схваћен од стране државе и цркве, видели смо. Платио је главом. У слободној се школи предаје оно, што је за околину, народ најпотребније и што се не противи здравом разуму. Не гледа се на сталеже. Њој нико не намеће наставни план, она га сама ствара и у њега улазе само чиста, овејана зрна из наука, као и у причама и у чланцима за морално-етички осећај, а склопчана је и са практичним радом.

Код нас, специјално у народу српском, са нашом народном црквом и народним свештенством, у доба, када дух либерализма провејава кроз цркву и свештен-

ство у лепом броју, у доба, када један наш умни првосвештеник са јаким разлозима, а у сред нашег срп. народног цркв. сабора устаје и доказује, да није на штету цркве и вере, а на велику је корист народне школе, ако се учитељи ослободе појачке дужности и све силе своје уложе на школ. просветни рад, у доба, када други наш првосвештеник онако полетним речима препоручује народу соколство и у опште, када кроз посланице своје и поздраве упућују народ, да се прикупе око корисних установа, које *свештовни* просвећени људи оснивају, питање *слободне школе* код нас није прешно са тога гледишта, а ваљда неће ни бити. Али би се дало већ о томе расправљати, да ли је прешно са других гледишта?

Да не би, дакле, ко криво схватио код нас слободну школу и борбу за њу на западу, држао сам за нужно, да и ово споменем у неколико речи.

Данас се на западу чује поновни поклич: *Будућа школа је — школа рада*. Већ сам напоменуо, да са радом данашње школе нису многи ни на западу задовољни. Ова околност никога не изненађује. Тамо је тако развијена трговина и индустрија, а с дана на дан напредује гиганским кораком, те се капитализам јача и шири, а сиротиње, радника, све више.

Када је Горкиј пропутовао Америку, једва је чекао да се врати у своју „Мађушку“ Русију, у којој срета милијоне, доброћудних, честитих словенских душа, задовољних, што са својим плугом и мотиком зарађују „хлеб наш насушениј,“ те и ако нису какви думени, ипак су толико развијени умно, да своју муку и *сачувају*, те схватају *живош* као *живош*, у коме се има када и богу помолити, певати своје лепе народне песме, изоштравати ум са пословицама, загонеткама, дивним бајкама вијнути се у свет чаролија... па богме одмарати и своје утруђено тело, ускликнуо је са неком грозом: „Америка је гвоздена хала, која *гућа* даномице *физичну снагу милијона радника*, и слабо им даје прилике, да дух свој забаве производима ума славних писаца.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Јесте, на западу будућа школа је *школа рада*, јер домаћи радови престају, за који је породица спремала своје чланове, те се на западу, у већини великих места развио фабрични рад, који треба хиљаде радника из целе околине, а неко им мора спремити **руке и развити вољу**, када породица не доспева, а то ће бити школа. Што буде више фабрика и више сиротиње, све ће се јаче осећати потреба *школе рада*.

Наравно, да основна и средња школа, као школа рада, а особито основна, неће спрематити какве *гошћеве раднике* нити спрематити стручњаке за поједине радове, она само помоћу физичног рада уз предавање појединих дисциплина — предмета, тежи за тим, да *поред развијања ума, оилемењивања срца* буде развијена за рад и *рука* и воља за радом, за чега се данашње васпитање слабо брине, као што навађа др. Кершенштајнер. А и Фребл је рекао: „*Данашње васпитање доводи децу до телесне лењости и ова се привикавају на нерад. Тако — вели — многа човечанска снага остаје нештакнућа.*“ Како се код нас примењује рад у школи: писањем, цртањем и т. д. и у колико би се код нас увести и примењивати могао, а да не васпитавамо по Фреблу можда лењивце, и како је уз остали рад врло добро дошла *графична метода* готово уз све предмете, биће говора на своме месту.

Др. Кершенштајнер је одушевљени заговарач школе рада и уверен је, да је *знање*, које је дете стекло у *заједници* са практичним радом незаборавно и да остаје стална душевна својина васпитаникова. Тако је. Он је основао такву школу рада у *Минхену*, која се издржава великим новчаним жртвама тамошње општине и других родољуба.

Деца треба са *радом* за *рад* да буду спремна, кличе се свуда.

Ово су, дакле новости на западу, за које ми морамо знати.

Из свега се наведеног види, како напредно друштво тежи, како најумнији људи раде око напретка школе, васпитања младог нараштаја, да овај буде развијенији и напреднији, како просвећено друштво настоји, да даље васпита ста-

рије, дом, да не квари посао школи, а како је код нас, видећемо из следећих чланака.

Приг.

Стеван Радић.

СРПСКИМ КЊИЖЕВНИЦИМА И МУЗИЧАРИМА.

Опће је позната ствар, да су наша деца у српским школама и сувише оптерећена. Та њихова оптерећеност је наше велико зло. Баш за то, наша је императивна дужност будним оком пазити на живце невине дечице. За то, колико год умемо, морамо настојавати, да им помогнемо, где год можемо и како год можемо. Осим изналажења разних по децу лакших метода, певање, декламовање, народне игре и дечје забаве — шк. свечаности јесу још један начин више за дечје разонођење. То их мало отргне од озбиљног шк. рада, те их чисто електризује, улевајући у њих добру вољу, расположење и истрајност за нове напоре око учења. Осим ове, чисто хигијенске добити, овако паметно разонођавање деце врши и једну врло важну, националну улогу. Наиме: наша деца се осете у свом елементу своје српске свести. Ето, с те стране не може се доста препоручити: певање, декламовање, играње народних игара и саме свечаности — дечје забаве. Није потребно рећи, да све то може, треба и сме да буде једино само дању, а никако се не сме држати све то у вече, ни ноћу.

У последње време баш се доста често чује, да се и у нашим основним школама интензивније негује: песма, игре и дечје забаве. Не знам, чему да се препише то? Да ли већој музичкој спреми млађих учитеља, или је то, можда створено силом околности, поводом промењеног стања данашњих школа, које сви ми, подједнако осећамо, како нас притискује. Но, било како му драго, једно је позитивно; ово је једна врло симпатична појава нашег школског живота и то треба што јаче култивирати.

Но, сад се испречује једна велика невоља. Кад се приреде 2—3 оваке дечје забаве, а ми се нађемо у грдној

неприлици. Наиме: брзо се исцрпи само градиво тих дечјих забава. Ми немамо доста лепих дечјих песама и немамо добрих дечјих позоришних комађа. Нарочито наглашујем ово: *лепих* дечјих песама и *добрих* дечјих позоришних комађа! Од свију дечјих песама једва можемо изабрати тек неколико лепих. Већина их је или никаква, или су страње. У овакој неприлици због песама, учитељи се довијају тако, што певају с децом оне песме, које су компоноване за одрасле зборове. То сам видео код других учитеља, а тако радим и сам. Нарочито морам истаћи, да сам најлепше, право уметничко певање чуо у школи *Радована Појовића, учитеља у Ади*. Он је у томе прави мајстор. Његова деца певају у 3 па и у 4 гласа. Па то певање је тако прецизно и са тако вештачким извађањем, да би то доста било и за одрасле певаче, а не за ситну школску децу. Но, и он узима песме, које су компоноване за одрасле зборове. — Ма како да је франпантно слушати од деце овако тешке песме, опет зато, поред свег уживања, у човека се поткрада сетна мисао: да је све то усиљено. Није то природно. Колико би било лепше, милије и слађе слушати какве лепе дечје песме? Али: камо их? Ко би скрупулозно чекао на лепе дечје песме, тај би онда врло мало и ретко могао запевати са шк. децом!

Исто тако стојимо и са народним играма. Школа треба већ из ране младости да негује у деци љубав и вољу према српским народним играма. Но, зато сам опет треба за школу згодних песама. А ми немамо подесна текста уз мелодију т. зв. народних игара. Ето: „Српкиња“ је баш тако лепа народна игра и слатка мелодија. Но, текст је, међутим, тако нелогичан и несладак, да је то срамота. „Ој Српкињо буд *брна*, као што си *узорна*“ и т. д. Па, поред свега тог, човек стисне своје срце и успава своју памет, па пева и *шај* текст, већ само и ради тога, да се научи „Српкиња!“ За друге народне игре — осим „Коло“ ми и немамо таког текста, који би био подесан за шк. децу. У овакој невољи, човек се и сам довија

према злу. Тако за „Сељанчицу“ на силу је скројен овај текст: „Чувајте се Српкињи (или: Српкиње) свађе и ината...“ За „Наталијино коло“ опет, као од беде, употребљује се она басна у песми: Пчелица и голуб из Натошевићеве српске читанке за III. разред. Ето, више и немамо текста за народне игре, што би могли употребити и у школи. А зар овако нешто није потребно? И то особито баш у данашње време!

Исто тако стојимо и са дечјим позоришним комађем! У дечјој позоришној библиотеци има свега 10 комада. Осим тога имамо још 6—7 позоришних комада разног издања. Но, од свега тога ни половина се не може употребити, а остало је све тако слаба работа, да је штета, што и постоје.

Мало боље стојимо са декламацијама. Но, и то само за то, што смо *имали* Чика Јову. Но, на жалост само смо га *имали*, а на његову месту немамо никога ко би га заменио.

Као што се види, ето, дечјих песама (за певање) и дечјих позоришних комађа немамо ваљаних. Дечјих декламација — осим Чика-Јовиних — слабо имамо. А текстова за народне игре немамо у опће, што би могли употребити у школи. — Па зашто је то тако? Зато, што многи поштовани „писатељи“ и „композитори“ мисле, ако за одрасле нису добри, да су онда добри за децу. Међутим то никакò не стоји. Ко није добар за одрасле, тај је за децу још и гори.

Е, па шта да се ради? Ето, то баш и јесте оно, што имам да рекнем! Код нас би требало мало јаче заинтересовати наше озбиљне и признате књижевнике и музичаре. Нек се сете мало остављене и заборављене српске дечице: нек погледе мало и на ову српску сирочад! Сваки од њих, нек сматра за своју свету дужност, да поклони по нешто и српској деци! Нек се заведе тај обичај, да сваки даде деци, годишње, бар по један поклон и то: или декламацију, или песму (композицију), или позоришни комад. Кад би се код нас тако радило сваке године, ми би, за најкраће време, имали богату

Школа рада.

По немачком ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ, срп. нар. учитељ.

(Наставак.)

збирку дечјих песама и др., да би нам свега било доста за читав век. Ето, тако се то ради и код Мађара. Њихови најбољи књижевници (Миксат, Абрањи, Бенедек, Гал и др.) створили су читаву литературу за њихову децу. Зато: на посао, ко је прави народни пријатељ! Надмећите се, ко је већи родољуб! Не треба само онамо бацати поглед, „отњудуже помошч идет!“ Са више своје уметничке „сфере“ „снисходите“ се мало и зађите у школе међу децу. Не треба више: *само сваки по једно!* Знајте, да та ваша мука неће пропасти. Кад се ти ваши поклони одомаће у српској школи, онда ћете онде задобити двоструку плату. Постаћете српској деци оно, што им је Чика Јова! Осим тога, баш ви сами ћете их однеговати за одушевљене Србе, који ће, касније, бити захвални читаоци ваших озбиљнијих књижевних продуката, биће свесрдни певачи ваших већих и тежих композиција. Зар вам треба веће и лепше награде? Ова мала и скромна плата није за презирање. Све то може бити од врло великих и крушних последица. Тако се сеје семе лепше будућности!

У читавом овом послу врло много би могли помоћи: Матица Српска и Школски Савет. *Нека се поштирају, да се за читав овај посао заинтересују уметници, а не све то да оштане, као слободно поље „полећараца.“*

Не знам, да ли ће ова молба стићи до ушију оних, који би могли помоћи. Но, ја сам све ово рекао из чиста срца и са најискренијом намером, да се помогне српској школи, која преживљује тешке дане.

Сад је на вас ред, Срби књижевници и композитори! *Докажите да имате срца и за српску децу.* Та она вас тако жељно чекају. Не остављајте их овако јадне и сироте, јер то ће нам се свима љуто осветити. Времена су судбоносна по српску школу. Зато: *„Ко има уши да чује, нека чује, ња нека помогне!“*

3. (16.) фебр. 1912. год.

Justitia.

Свака поједина појава воље има још своје нарочите основе, које ју у правом смислу сачињавају, дочим остале основе само испуњавају хармонију. При сваком деловању претпостављамо „мотиве.“ У тим мотивима постоје стварне и личне основе. Овде је важна та чињеница, да су личне основе за радњу меродавне. Од њих зависи, која од постојећих долазе до утицаја, од њих зависи и снага воље. Значај стварних основа не сме се превидети, али је тај значај без личних основа потпуно скривен и може само кроз њих да постане појава. Оне педагошке теорије беху непотпуне, које су воље сматрале неодвисном од круга престава, а при том у преставама видеше само стварне основе. Одредбе, које беху основане на овим теоријама, беху недовољне. Пракса наше школе, која се већином не оснива на јасним теоријама, у погледу образовања воље дута у мраку; неодређене престава, које ју руководе, не воде циљу: цела настава сама по себи има слаб утицај на вољу и делање. Са данашњим школским радом и при тачном погледу би се могло мало урадити за образовање воље. Ако су личне основе одлучујуће за вољу, онда се мора тако удесити, да на ове утиче. Али на крају крајева све личне основе имају своје порекло у личном отпору. Овај по могућности треба да снажно дела, али да отпор не буде подвезан, а што на свестран начин и често наступа овај отпор, то је одлучујуће за образовање воље. Последице овог отпора утичу као одличне основе у душевном производу, и ако се оне у свом саставу не распознају у зачетку. Када једну „преставу“ замене радња, и однесе победу при борби разлога, она онда мора психички одговарати и мора се одликовати. Како ово одликовање има да се односи на трагове отпора, то васпитање мора на ове обратити свој труд. Одрастао је сасвим друге способности за отпор, он може на сасвим друго

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да реагира него дете. Ми се морамо придржавати његове нарави. Прво мора бити стварна основа, и на њој је могућа касније виша врста отпора. — Цео наш живот страсти и воље проистиче из простих осећаја, па и тамо, где је у питању најузвишеније. При образовању не смемо одма од горе почети, него се морамо бринути пре свега за најпростије. Са овог гледишта од великог је значаја у годинама развитка, ако ствари утичу на човека, и ако он мора да ради много и различито према spolu. На овај начин ће се створити основа трагова. И то је начело школе рада: да радови треба да утичу на дете много и свестрано. Овде има васпитање у извесном степену моћи, да услове тако уреди, да се оно психички одликује што његовим намерама одговара. Разуме се, да су овде у питању компликације личне, психичке основе, но свакако простије и ниже врсте.

Помишљало се већ на значај, који има вежба за развијање психичке енергије, али је она битна још и за разне појаве воље. Воља се мора вежбати и то цео ток процеса воље. И сада се сећамо вежбања воље детиње, у вези са повесницом или у науци вере. Али се овде не ради о савршеном психичком току до радње. Процес воље иде само до намере, до одлуке. Свагда се о томе ради, како ће се дете владати при једној каснијој прилици, јер често дођу у питање животни одношаји, у које дете још ни доћи не може, у какoвима одношајима је дорастао. Народна сврха васпитања је, да се воља управља према будућности. Али је сасвим друго нешто, ову крајњу сврху предујмити, пре но што је дете достигло одговарајућу зрелост. Јер је само онда на будућност управљено од потпуне вредности, ако је развијање толико успело, да се намере и одлуке у датој прилици у радњу претворе. При томе се мора изобразити енергија воље у опште, као и нарочито психичко одликовање основа, које намеру састављају. — Мора се вежбати, да се воља претвори и у радњу. А то се дели прво на једноставнијим случајевима, где делање непосредно, или бар

скорим наступа. Ова вежба рада недостаје нашој школи, дочим за њу школа рада како у одношају према саученицима, тако и при самом раду пружа најбогатију прилику. Тек кроз ово привикава се воља да се распростре на дужа времена. Ја, шта више, видим опасност у томе, да деца схвате тако многе закључке и намере, иза којих не наступа делање. Колико има људи, који у мислима раде зрело и добро, исплету најлепше планове и не изведу их у дело. Ово стање се баш у школи негује. Активност се мора образовати. Једно мало дело важи више, него хиљада најлепших одлука и планова. И при данашњој настави долазе многе побуде за сваковрсне радове. Наваљивање, да се све претвори у радњу, јесте код детета, баш по његовој природи врло велико. Све што одговара детињој природи, утиче у овом смислу. Уопште какви се планови праве? Дете предузме себи да ово изведе а оно отпочне. И већина свега тога пропадне. Ја се сећам живо тога стања из мог школског доба. Већ и због тога је морало много да одлети, јер већи део од онога, што је школа подстакла, било је надмогућности детиње снаге. Друго је изостало услед недостатка средстава, времена, прилике и т. д. Овде је требала школа одма да пружа средства и прилике и много би утицала. Што сам ја сам или са мојим друговима извршио — најмање је на то школа утицала. Ту је онда недостајао даљи утицај школе на живот.

Слична искуства, као дете, стекао сам касније и као учитељ. Како су деца често отворено изразила своје намере, а при том била весела. Често скоро цео разред, скоро сваки је имао по неку намеру. Али дело није следило, што ме је обезхрабрило. Но и то сам искусио, да деца, кад сам их у школи — уколико то беше могуће — пустио да раде, већ после неколико недеља почеше и ван школе радити, и то што дуже, тим више. А када сам један исти разред имао и друге године, видео сам често радостан плод, приметио сам и у теоретској настави уплив ове надопуне школског рада ван школе. Деца горњих разреда, у којима сам давао стручне ча-

сове, нису скоро ништа приметила на што је дала настава подстрек, и ако су показала воље, дочим су деца мог нижег разреда често чинила излете у планине, пољане, на извор или по брду.

(Наставиће се.)

ОЧИГЛЕДНОСТ И ОЧИГЛЕДНА СРЕДСТВА У РАЧУНСКОЈ НАСТАВИ.

МИЛОШ ПОПАРА — САРАЈЕВО.

1. Очигледност. Као што је очигледност основ сваке представе, те без ње не може бити ни јасна представа, тако је она још важнија у рачунској настави. Не само да очигледност у рачунској настави чини представе јасне, него је она и од научнога значења. Бројне представе нијесу толико јаке, као што ће бити јаке, ако се то вјжба у природи, јер ће нам дати јасне представе јединица или означених количина као и преинаке код разних рачунских операција. Више вриједи представе стечене у природи, него макар које стечене у школи, макар се како строго радило по методским захтјевима. Конкретне ствари и догађаји, које су ученици видјели, само су средства да оно, што мисли створе доведу до бржега и сигурнијега закључка. Рачунство је мисаони и разумни рад, а не забава за око, те је зато очигледност од још веће важности. Настаје питање: кад је највећа потреба стјенања представа? На ово питање лако је одговорити, кад знамо да је природно, да је највећа потреба у почетку рада. За очигледно представљање разних бројева и количина употребљавају се разна средства — о којима ћемо послије говорити — али за сада наглашујемо, да та помоћна средства морају бити једноставна и позната. И код појединих операција најлакше се долази до спознаје помоћу непосредних представа. Очигледан рад код додавања, одузимања, мјерења и т. д. најбоље је да тај рад врше сами ученици, јер поред тога што им је представа јаснија, привикавају се и на саморадњу. Како у сваком предмету, тако

и у рачунству, о чем се год говори треба то и очигледно представити. Кад се говори о мјерама није довољно показати разне мјере, него дјеца морају и мјерити, дакле морају се научити тим мјерама служити, јер ће их тиме схватити са практичне и рачунске стране. На сату показују се основни појмови рачунања времена. Ово је врло нужно, јер баш код нас се најмање обраћа пажња овој мјери. Догађа се, да варошко дијете, које идући од куће до школе види на сокаку најмање три часовника, па опет се може догодити — ако је учитељ превидно обрадити ову мјеру у школи, да дијете сврши четврти разред основне школе, па не зна на часовник. Кад је тако у варошима, како је тек на селу, гдје дијете ријетко кад може мотрити часовник. Не треба спомињати од колике је важности упознати дјецу са новцем, јер није риједак случај да народ не позна новац и тиме трпи штету. Од важности је упознати дјецу са „порезном књижицом“ и том приликом упутити их у права и дужности грађана. Није од мање важности упознати дјецу и са „возним редом“, јер није риједак случај, да се „возним редом“ не може послужити човјек из вишега школовања, а камо ли онај, који је свршио само основну школу, у којој на жалост није о томе ни чуо.

Очигледност се не може кроз сво градиво рачунске наставе провести из простог разлога што не можемо појмити веће количине. Ако метнемо на једну хрпу само 100 К, то нећемо моћи знати тачно колико их је; док их не избројимо. Ако се окренемо од те хрпе те неко узме или дола коју круну, то ми не можемо познати; дакле не можемо схватити ту количину. Тако је код одраслих, а како је тек у томе погледу са дјецом, која донашају у школу са навршеном седмом годином једва јасну представу количине броја 4! Из овога излази, да се количине могу очигледно представити у неколико првих десетица или само у првој десетици, а даљњи рад оспива се на машти. Али из овога не излази да се очигледност одбаци. Њу треба задржати, јер се помоћу ње лакше долази до разних опе-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

рација. Овдје је ријеч само о томе, да се веће количине не могу појмити, али ако се те количине групирају (бројне слике) те тиме постану прегледне, онда ће се моћи појмити. Очигледно представљена десетина по десетина води нас сигурно у десетински систем, кога ће дијете помоћу очигледности разумјети, те ће последице помоћу маште појмити и веће количине. Још нам је споменути, да се треба чувати сувишне очигледности, јер се тиме губи вријеме и ученици се гоне у досаду. Без сврхе је код предузимања разломака употребљавати линију на табли, папирне траке, апарат за рачунање и са разломцима и друга средства, јер се на толико много очигледних средстава разбије дјечија пажња и тиме се промаши циљ.

Није нужно, ако су дјеца несигурна у градиву у бројном низу од 1 до 100 непрестано оперисати рачунаљком. Само гдје мањка знање, а знање може мањкати само дјеломично, онда се понови градиво помоћу очигледности. Гдје је несигурност ради слабог вјежбања, тад треба вјежбати без рачунаљке, да се не троши вријеме на баратање са рачунаљком.

II. Очигледна средства. Колико је нужно да свако дијете има своја очигледна средства, толико се требају ограничити у вишим разредима, кад учитељ не може надзиравати њихов рад с тим средствима.

Напротив је од велике важности, да се дјеца на рачунаљци или другим сличним очигледним средствима науче самостално вјежбати. Утисци, које око и ухо прима и то у говору израза нађе, оно ће се стварно протегнути кад долази моменат стварања, ако дијете у првој рачунској настави не само гледа, слуша и говори него у исто вријеме и ради. Са разном употребом рачуна са куглицама и другим средствима повећаће се радост дјечија и биће већи интерес. Нека у рачунској настави дјеца не буду ниједи слушаачи, него нека учествују и својим радом. Разумије се да треба чувати вријеме и нехарчити га на сувишне дјечије радње.

Очигледна средства можемо у главном

подијелити на *природна* и *умјетна*. Под природним разумију се ствари, које се налазе у учioniци, онда каменчићи, прутини и т. д. Као добро очигледно средство треба употребљавати разне дијелове човјечијег тијела, а нарочито *прсте*. Они су најважније очигледно средство. Код природних средстава нарочито треба обратити пажњу на ситне ствари као грах, кукуруз и т. д. и не употребљавати их, јер би их дјеца у свом несташлуку могла турати у нос, ухо или прогутати.

П р с т и .

Прети су били у бројном низу од 1—10 најједноставније и најприродније очигледно средство свију времена и код свију народа. Још су их употребљавали стари Римљани; само је код њих сваки зглавак и прегипао означавао извјесну вриједност. Претима лежи вриједност у томе, што су они такорекућ увијек при руци и сва дјеца у свако доба могу се вјежбати. Рад претима код дјеце испочетка прави потешкоће, јер дјеца неће погодити подићи онај прет који треба или ће подићи више прета и т. д. Зато треба узети у помоћ другу руку с којом ће се испружити онај прет који треба. Кроз кратко вријеме дјеца ће радо рачунати са претима. Има методичара, који не полажу велику вриједност овог очигледном средству, али ти гријеше, јер дјеца прете инстинктивно употребљују. Кад дијете очигледно на претима увјежба рачунати, оно ће и само напустити то очигледно средство и долазиће и без прета до резултата. Разумљиво је да треба и учитељ настојати, да дјеца не употребљују прете дуже, него што је то потребно. То вриједи и за сва друга очигледна средства. Колико су очигледна средства у почетку нужна, толико су последице од штете, сметње и дангубе, кад су дјеца довољно увјежбана. Срећа је, да се може рећи, да је прошло вријеме, кад је прва школска година прошла у непрестаном очигледном рачунању. Препоручује се, да кад учитељ предаје, да дјеца скрете руке и тиме запријечи ра-

*

чунање са претима, те су тако при-
сиљена у глави рачунати без помоћи
прета.

(Наставиће се.)

Интелигенција.

Од

ГАБР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

ИНТЕЛИГЕНЦИЈА УОПШТЕ. — ПОДЕЛА ИНТЕЛЕКТУАЛНИХ ЧИЊЕНИЦА.

Дефиниција интелигенције. — Односи међу интелигенци-
јом и другим способностима — Шта су пре називали
разумом. — Развиће интелигенције. — Део урођености
код интелигенције. — Елементи интелигенције: идеја и
суђење. — Суђење, битна радња интелигенције. — По-
дела интелектуалних чињеница. — Општи списак функ-
ција интелигенције. — Анализа једне стране из Декарта.
— Услови за развиће интелигенције. — Физиолошки
услови: мозак и мисао. — Психолошки услови: пажња.

Дефиниција интелигенције. — Интелигенција је
скуп чињеница кроз које ми себи представљамо
било неки предмет, било однос између два или
више предмета. Узета као начело свих ових
чињеница, она се може дефинисати као *спо-
собност мишљења*. Мислити је у ствари исто
што и познати, и разумети: познати значи
представити себи какав било предмет: разу-
мети значи схватити однос међу једним и дру-
гим предметом.

Етимолошки интелигенција (од латинског
глагола *intelligo*) значи искључиво способност
разумевања. Али је тачније урачунати овамо
и просте чињенице познавања. Чулно позна-
вање спољашњих ствари, опажање неке боје,
неког звука, и ако потиче од чула, оно је већ
интелектуална чињеница.

**Односи међу интелигенцијом и другим способно-
стима.** — Никад није сувишно подсећати на
ону истицу да се психички феномени, поред
све своје разноликости, у ствари стапају и
мешају. Њих издваја и разликује једино пси-
холошка анализа, као што хемијска анализа
раствара сложено тело на просте му елементе.

У свести, каква је она у живој стварно-
сти, нема ни једне чињенице сензибилитета
која не би била праћена интелектуалном чи-
њеницом: била то, у најмању руку, свест о
задовољству или болу, било познавање пред-
мета који проузрокује наклоност или одврат-
ност. Воља тако исто увек претпоставља ин-
телектуалну чињеницу: хтети, значи одлучити
се за радњу коју познајемо, значи тежити за
сврхом о којој имамо представу.

Приметимо, да се једина интелигенција,
различна у томе од других способности, може

издвојено развијати, а да се у њену радњу
не уплеће каква било сензитивна или вољна
чињеница. Мислилац без сумње није апсолутно
независан ни од сензибилитета ни од воље.
Декарт, кад размисља, понајчешће је подр-
жаван у својим мислима задовољством које
у њима налази, а нарочито својом вољом, која
му као закон прописује да не прекида своје
закључивање. Мишљење, понајчешће, не тече
без неке тајне радости духа, ни без јаке пажње;
а пажња, то је воља кад управља интелиген-
цијом. У неким случајевима, међутим, ми су-
дим, закључујемо, а на наше суђење и за-
кључивање се не надовезује никаква емоција,
нити нам је потребан напор или воља да бисмо
наставили своје мишљење. Геометричар који
доказује своје теореме није него чиста мисао
која ради само интелектуално.

Шта су пре називали разумом. — Реч инте-
лигенција је данас освештана употребом и
означава све чињенице које имају заједничко
обележје у томе што су мисли. Реч *разум*,
некад много употребљавана, означава само
највиша дела интелигенције, она којима ни-
како није потребна сарадња пет чула.

Већ физичар, који посматра особине тела,
ради посао интелигенције; али он ради посао
разума кад закључује да би установио фи-
зичке законе, да би објаснио феномене при-
роде. Геометричар који без престанка закључу-
је, служи се стално својим разумом.

Стари филозофи су тачно разликовали
сензитивне радње, чулно опажање, памћење,
машту, и интелектуалне радње; само ове су
биле довођене у везу с разумом. Изгледа пра-
вилније да се у једну и исту категорију ује-
дине све чињенице мишљења, ма какав им
био извор, потицале из чулног опажања, или
из накнадног посла, из прераде каква је осо-
бена духу.

Развиће интелигенције. — Интелигенција се
јавља већ код детета, од дана кад оно познаје
своју мајку, кад разликује предмете које му
његова чула показују. Али, у почетку увијена
у чулне утиске, интелигенција се мало по
мало развија; или управо, на чулна опажања
се надовезују чињенице другог неког низа.
Сачување памћењем, појединачке представе,
које су се мало по мало нагомилале у духу,
омогуће поређење, везивање представа, одакле
неосетно настају апстрактне, опште идеје, које
више не представљају појединачке предмете,
него њихове односе.

Другим речима, интелигенција која је у
почетку само огледало за ствари, стиче мало
по мало своју властиту виталност. Она реагује
на елементе сазнања које јој пружа чулно опа-
жање а не свест; она их присвоји, измењује,
преображава, пење се до највиших схватања;
она закључивањем проширује првобитна знања.
Једном речју, механизам интелигенције прет-
поставља у исти мах и дате чињенице, прву

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

грађу, тако да рекнемо, и радњу коју врши интелигенција сама да би употребила те елементарне чињенице и преобразила првобитну грађу.

Дво урођености у интелигенцији. — Интелигенција није само суд који се мало по мало пуни сазнањем које у њега свакодневно спајају чула и свест: она је снага која постоји сама собом, која према томе има своје властите тежње, своје инстинкте, своје несавитљиве законе.

Не само да свака интелигенција има од наслеђа и од своје властите природе више или мање живахности, снаге, диспозиција да боље разуме овај или онај ред истина. Него свака интелигенција, самим тим што је интелигенција, доноси при рођењу са собом принципе који управљају свим њеним радњама.

Ови принципи сачињавају оно што се зове *ум*, то јест све што је интелигенцији урођено, противно искуству, које значи све оно што је стечено.

Елементи интелигенције: идеја и суђење. — Ма колика да је разноликост облика код интелигенције, у свим њеним појавама се налазе исти елементи. Елементарна интелектуална чињеница јесте представа, или другим речима *идеја*, некад чулна и партикуларна идеја, једна човек, неко дрво, час апстрактна и општа идеја, човечанство, растиње. Али идеје саме собом не сачињавају живот духа, активност интелигенције. Интелигенција у истину ради тек онда, кад удружује идеје, то јест кад суди, кад тврди; а у ствари она увек суди. Суђење је темељни чин интелигенције; оно је за мисао оно што је дисање за тело.

Кад би било само осамљених идеја, које се у духу нижу једна на другу, без везе која би их удружила, дух би био палик на речник, који би обухватио набрајање свих именица и придева неког језика. Да би те речи добиле вредности, треба да се придруже једна другој; да их сједини глагол *бити*. Тако исто, да би интелигенција радила, треба идеје да се међу собом уједине и створе судове које језик изражава реченицама или фразама.

Суђење је битни чин интелигенције. — Узмимо једну по једну разне интелектуалне чињенице, па ћемо констатовати да се оне све састоје у суђењу.

Спољашње опажање, чак и у најелементарнијем свом облику, јесте бар тврђење да опажени предмет постоји. Ја тврдим или судим да ова боја постоји, да чујем онај звук. На вишем ступњу, спољашње опажање је тврђење о односу који ја налазим међу двама чулним идејама: овај сто је квадрат, овај цвет је румен.

Свест, или унутрашње опажање, није него низ судова које доносимо о чињеницама што настају у нама. *Осећам бол* исто је као и суд: *Тврдим да осећам бол*. Бити свестан психичких

феномена није ништа друго него тврдити да они постоје.

Памћење је тако исто збирка суђења: ја судим да сам пређе видео ту личност, да сам пре два дана био у тој шетњи.

И сама машта води до суђења, а идеје које нам она пружа немају вредности сем ако су једна за другу повезане. Пејзаж који замисљама зеленкаст је: хладовина у њему поддржава свежину.

Ум је често дефинисан као способност за идеје и за прве истине: а истина је само суђење, суђење које се подудара са стварношћу.

Апстракција и генерализација су у извесном смислу само извори апстрактних и општих идеја; али се ове идеје јављају издвојене само у речницима; у духу се оне увек комбинују међу собом или с партикуларним идејама и сачињавају суђење. „Француз (општа идеја) је лукав (друга општа идеја).“ — „Ја волим (партикуларна идеја) човечанство (општа идеја).“

Закључивање, најзад, није него низ судова тако међу собом повезаних да дух, употребљујући их, извлачи из њих нов суд.

Подела интелектуалних чињеница. — Ништа није разноврсније од интелектуалних чињеница: ништа није, према томе, сложеније од њихове поделе и класификације.

Интелектуалне чињенице се, у истину, разликују међу собом с разних гледишта: прво, с обзиром на природу предмета које интелигенција себи представља (материјалне особине спољашњих предмета, или психички феномени); затим, према томе да ли интелигенција по први пут стиче познавање (опажање), или сад треба само да га сачува памћење); и још према томе да ли интелигенција извлачи своје идеје из себе саме (ум), или их прима од искуства (чула и свест); најзад, према томе да ли је интелигенција једноставно огледало у ком се одржавају предмети, или она постаје активан радник који израђује грађу првобитне способности (апстракција, генерализација, закључивање).

Општи списак интелектуалних функција. — Према разним гледиштима која смо назначили, овако се класификују чињенице и функције интелигенције:

1^о **Функције стицања**, које се зову и способности чулног и непосредног опажања, способности за искуство: *чула* и *свест*. Чула су као окна на кући у којој стапује интелигенција; свест је светлост која обасјава унутрашњост стана.

2^о **Функције задржавања**: то су оне које сачувају, задрже било познање посредовано чулима, свешћу, било познање које потиче од каснијих радња интелигенције: *памћење*, *машта* којом представљамо.

3^о **функције израђивања и комбиновања**: оне прихвате грађу, чињенице свести и чула,

поређују их, повезују размишљањем и, том изградом, довршују изградњу интелигенције: *сиваралачка машта, аистрација, генерализација, закључивање.*

Ум није споменут у овом списку, јер он заправо и није посебна функција интелигенције; он је интелигенција сама, у свом саставу с којим се родила, и у својим урођеним законима. Ум влада свим интелектуалним радњама; он управља њима и омогућава их.

Анализа једне стране из Декарта. — Доста је zgodно вежбање у препознавању разних интелектуалних функција ако, из кога било писца, анализујемо један низ мисли.

Узмимо, на пример, једну страну из Декарта:

„Ја сам био проучавао, будући млађи, између делова филозофије логику, а из математике анализу геометричара и алгебру, а то су бар три науке које су изгледале да треба нешто да допринесу мојој намери (памћење: Декарт се сећа шта је у младости учио). Али, испитујући их (важна, анализа), ја опасих да логика, њени силогизми и већина других њених творевина служе више да другима објаснимо ствари које знамо, него да их научимо (суд: Декарт тврди да логика не помаже открићу истине). Па иако она одиста садржи много врло тачних и врло добрих прописа, има ипак са њима помешано толико других који су или штетни или сувишни (апстрактне и генералне идеје), да их је тако тешко издвојити, као што је из неприпремљене мраморне стене тешко извући Дијану или Минерву (машта: Декарт замишља вајара како ради статуу). Затим, што се тиче анализе старог и алгебре модернога века, сем што се простиру само на врло апстрактну грађу, још је прва увек толико везана за посматрање фигура, да разум може већати само силно умарајући машту. А у последњој су се људи толико незали за извесна правила и извесне бројке, да је од ње постала замршена нека и нејасна вештина, која дух збуњује, место да буде наука која га образује. То је био узрок што сам ја помислио да треба тражити други неки метод који би, обухватајући предности ова три, био слободан од свих њихових погрешака (дедуктивно закључивање; Декартов силогизам би могао бити овако формулисан: горња премиса: Људском духу је потребна метода; доња: међутим су логика, анализа геометричара и алгебра недоуљим методи; закључак: треба дакле тражити нову методу). И, као што множина закона често даје оправдање кривцама, тако да је нека држава много боље уређена кад су, пошто их има врло мало, закони врло строго извршивани; тако исто, на место свог великог броја прописа, из којих је састављена логика, ја помислих да ће ми бити доста ова четири (индуктивно закључивање по аналогiji: Декарт, пошто је опазио шта се дешава у државама, где су ствари тим боље удешене што је мање закона, закључује да је исто тако добро свести на мали број прописа логике).“

Сем примера за чулна опажања, која природно не улазе у апстрактно размишљање једног од филозофа, страна коју смо мало пре анализовали показује нам скоро све врсте интелектуалнога рада.

Ако се сасвим повучемо у себе и дамо рачуна себи о, на пример, радњама које су се у току од четврт сата низале једна за другом у нашој свести, с истом лакоћом ћемо открити у ткиву наших мисли разне коцке који га сачињавају, и који су некад позајмљени од спољашњег опажања, некад од нам-

ћења, некад од маште, некад од чисто интелектуалних радња апстракције и генерализације.

Услови за развиће интелигенције. — Интелигенција пре свега претпоставља чињенице: она ће бити тим богатија, што чула буду изведбана, што више појмова и идеја чула саберу у средини која нас окружује, ако нам живља свест открије што више унутрашњих утисака. Интелигенцији тако исто треба принципа који је управљају: њих човеку зајемчава сама његова природа, конституција с којом се роди, његова особина разумнога бића. Али, да би развиће интелигенције било обезбеђено, потребни су још неки услови који нису увек остварени.

Услови физиолошки: мозак и мисао. — Опште телесно здравље је важно за развиће мисли: здрава мисао је уопште везана за здраво тело. Још уже су везе међу интелигенцијом и мозгом. Мозак је очевидно орган мисли као што је око орган вида. Ми нећемо рећи да је мозак принцип интелигенције; али, у данашњем стању људске природе, он јој је оруђе, неопходно оруђе. Уклањању неких делова мозга је последица ишчезавање које било интелектуалне функције, као што на гласовиру, ако су неке дирке оштећене, музичар не може да добије извесне гласове.

Поступно развиће интелигенције, од детињства до зрелости, тачно одговара развићу мозга.

„Мозак каже један енглески психолог, развија се у исти мах по својој запремини и по структури, то јест по све већој сложености разних својих делова. Запремина постиже свој скоро максимум пред крај седме године. Напротив, његова организација, с обзиром на структуру, у то исто време је тек у заметку. (1)“

Услови психолошки: пажња. — Али, ако развиће интелигенције има своје физичке услове, оно зависи, можда још у већем степену, и од психолошких услова: главно је пажња.

Пажња није нашла места у нашем списку интелектуалних функција, јер, заправо, она и није нарочита способност интелигенције: она је услов за развијање свију њих. На инстинктивну мисао, која сама собом не би далеко стигла, помоћу пажње, надовезује се хотимична мисао. Најниже интелектуалне чињенице, спољашње опажање, на пример, долазе до пуне своје снаге тек помоћу пажње: гледати, слушати, друго је нешто него видети и чути. Што се пак тиче виших интелектуалних радња, оне би једва биле могуће без пажње; без сумње, кад је размишљање већ у току, онда се може тврдити да се оно наставља без напрезања, вођено чистом снагом мисли; али, бар за почетак наших размишљања, нама је потребна пажња да бисмо избегли нартају чулних утисака, ћудљивости маште, и

(1) Sully, Ручна књига психологије, Лондон, 1886., стр. 65.

да бисмо мисао своју упућивали у правцу наших истраживања.

РЕЗИМЕ.

32. *Интелигенција*, то јест скуп интелектуалних чињеница, може бити дефинисана као *способност мишљења*, то јест познавања и разумевања, способност да познамо ствари и разумемо истине.

33. Интелигенција прати све појаве сензибилитета, пошто су све ове појаве бар свесне себе самих. Она је принцип воље, пошто воља претпоставља познавање онога што хоћемо.

34. Са своје стране, интелигенцију потпомаже задовољство које се уплеће у активност мисли, и воља која је принцип пажње.

35. Интелигенција је реч ширег обима него *разум* који означава само интелектуалне радње: апстракцију и закључивање. Она обухвата чулне радње: *опажање, памћење, машту*, исто онако као и интелектуалне радње.

36. Интелигенција има за полазну тачку *чулно опажање и свесћ*, једном речју *искуство*. Из ове грађе она, накнадном радњом, ствара *апстрактне и опште идеје*; она првобитна своја сазнања проширује *закључивањем*, а у свим њеним радњама јој помаже *ум*.

37. У свима интелектуалним чињеницама се налазе исти елементи: *идеје*, то јест представе о стварима. Саме ове идеје су увек удружене међу собом актом тврђења који сачињава *суђење*.

38. Све интелектуалне функције завршују у суђењу.

39. Интелектуалне чињенице се деле на ове три категорије:

1^о *Чињенице стицања*, спољашње опажање чула, унутрашње опажање свести; — 2^о *Чињенице задржавања*, памћење, машта којом представљамо; — 3^о *Чињенице комбиновања и израде*: стваралачка машта, апстракција, генерализација, закључивање.

40. *Ум* није нарочита интелектуална функција; он је сама интелигенција, по конституцији с којом се родила, по урођеним јој принципима.

41. Интелигенција, у исто време кад своје чињенице позајмљује искуству, своје законе уму, треба и сама, да би се развијала, извесних услова: једни су телесни и физиолошки, *мозак*; други психолошки, пре свега *пажња*.

Педагошки преглед.

Јапанско образовање. Од руско-јапанског рата сви културни народи скренули су већу пажњу на Јапан — тог великог европског такмаца у култури. Исто тако богатом изложбом својих продуката на изложбама у Паризу и Лондону, Јапанци су такође задивљивали Европљане и привукли пажњу њихову. Колико су ужасно велики напредак Јапанци учинили у својој култури за кратко време и како су гигантским корацима у томе ишли, види се и из овог кратког прегледа њиховог образовања.

Из историје јапанског образовања. Почетак јапанске цивилизације датира се још из дубоке старости. По казивању њихове старе историје прве знаке њихове писмености, донели су у Јапан два учена човека из Кореје, који су учили њиховог принца у 3. веку после Христа Доцније су за њима дошли и други учени људи са знањем китајског језика и литературе. Али, услед дуготрајне борбе њихових књажева, која је трајала све до краја 12. века, *прве државне школе установљене су тек у 16. веку*, и то при будистичким храмовима. Но и ако су оне биле у храмовима, религија се у њима није предавала, него само читање, писање и рачун.

Али *право цвешање јапанске образованости почело је тек од 1868. године* кад је почело „просвећено умовање“ садашњег њиховог микада (цара). Питање о образовању народа, а не само извесних редова, привукло је особито пажњу овога мудрога и енергичнога владара. И већ 1869. год. изашао је указ о отварању универзитета, средњих и основних школа. А 1871. год. установљено је министарство просвете, ради старања о тим школама. 1872. год. издат је читав зборник закона, по коме је Јапан подељен на 8 универзитетских округа, од којих је сваки морао имати по један универзитет. Сваки универзитетски округ дели се на 32 мања округа, у којима је морала бити по једна средња школа. А сваки овај округ имао је у себи 210 још мањих округа с једном основном школом, приближно на сваких 600 душа.

Сваки школски округ средње школе био је под надзором нарочитога староца који је био дужан бринути се о становницима свога округа и уважати употребу да шаљу у школу своју децу, и то почевши још од 6 година. Осим тога, он је био дужан пазити и на ток саме наставе и обраћати озбиљну пажњу на сва питања која су у вези с васпитањем.

Заједно са овим зборником закона о васпитању, био је издат и царски указ, да је образовање неопходно потребно за све. Раније образовање било је као средство да неко себи

заједно са овим зборником закона о васпитању, био је издат и царски указ, да је образовање неопходно потребно за све. Раније образовање било је као средство да неко себи

осигура место у државној служби, али сад сво становништво ове државе без разлике сталежа, мора добити бар осовно образовање. Свако село мора имати своју школу. Ни једно село не сме имати куће у којој не би било писмених. У свакој кући сви морају умети читати и писати.

Наравно, одједном остварити све ове почетке није било могуће. Зато је 1873. године један универзитетски округ укинут, а 1879. године са свим је укинута ова подела на универзитетске округе, па је предузета метода образовања према месним условима и потребама.

Првих година царовања данашњег јапанског цара, учени Јапанци превели су на јапански језик сва могућа дела (списе) за изучавање. Нарочито су много радова узели од Американца, с којима су се Јапанци најбоље познавали, услед своје географске близине. Највећу услугу Јапанцима у овоме указали су Американци: Скот, који је од 1872. године био главни учитељ угледних школа (за пример) и Давид Муреј, који је био надзорник над школама. Његовим настојавањем почели су одлазити Јапанци у Америку и Енглеску ради усавршавања у науци.

Епохалан је рад на образовању Јапанаца рад и њиховог министра просвете Мора, који је, 1885. године, учинио читав ред рефорама како у вишем, тако и у нижем образовању. Министар Мори, за време свога борављења ван своје домовине, упознао се са разним системима образовања, па је према њима, изменио целокупни ред образовању Јапанаца и довео је професора Ханскнехта из Немачке за спрему учитеља у вишим угледним (за углед) школама. Од тада и од овог професора датира се утицај Германије на образовање Јапана.

Статистика школа. Колико је огроман напредак учињен у образовању Јапанаца за овако кратко време *од 40 година*, види се и из статистике њихових школа.

Број основних школа у Јапану данас износи на 27.125, а број ђака у њима износи 5.713.698. Од 100 мушкараца дораслих за школу школује се 98,53 а од 100 девојчица школује се 96,14. (А 1872. године школовало се око 30%). Дакле, још мало, па ће се у Јапану школовати сва деца у основним школама, те

неће бити неписмених. И напред поменути микадов указ оствариће се.

Угледних школа било је 69 са 19.359 ђака. Од њих две су *више* за мушкарце са 975 ученика и једна *виша* за девојчице са 365 ученица.

Средњих школа има 287 са 111.436 ђака. Виших школа за девојчице (државних, општинских и приватних) има 183 са 40.273 ученице. Виших школа за младиће било је само 8 са 4888 ученика. Ове последње школе су све државне.

У 3 царска универзитета било је 7.370 студената. Осим тога било је 52 специјалне школе и 5301 техничких школа. За спрему учитеља техничких школа постоје 3 школе.

За слепе и глуво-неме има 41 школа са 1684 ђака. Од ових школа само њих 13 су државне, а 38 су приватне.

Дечја лектира. Код нас у Европи дечја лектира сматра се као врло важан фактор у васпитању омладине и да она служи као допуна школском васпитању. Добре дечје пице ми сматрамо као неку парочиту особину, дивимо им се и мислимо да то не може сваки бити. Међу тим *Јапанци немају нарочите дечје литературе*, нити парочитих дечјих писаца. То код њих не постоји. *Сва њихова дечја лектира је јапанска историја*, која се чита у свакој њиховој кући. И то много допринеси њиховој националној свести и патриотизму. Какав поучан пример за све народе, а нарочито потиштене!

Предавање морала. Први пут је јапанско образовање представљено на европској изложби у Паризу 1900. године, али је оно тада мало заинтересовало посетиоце те изложбе. Но 1910. године оно је одлично представљено на енглеско-јапанској изложби у Лондону. Овде је велељепно била представљена сва јапанска култура у свима њеним гранама, па и у основној настави. Све што су Јапанци показали из области образовања, сведочи о њиховом великом ентузијазму у том послу.

На овој изложби у Лондону одељак основних школа одликовао се и истакао поглавито раскошју и обиљем модела најновијих школских зграда, намештаја и наставних средстава. Нарочито је пала у очи серија *лепих дуварских слика*, које они употребљавају у

својим школама као очигледно средство за предавање морала, да би се што боље та предавања осветлила и оживела, јер већу пријемљивост деца имају према утисцима вида, него слуха. Познато је, да деца не забрављају тако лако оно што су видели, као оно што су чула.

Први покушаји оваког предавања морала учињени су у 1904. години. Успех је превазишао очекивање. С тога је претписом министра просвете 1910. године наређена употреба ових слика у свима основним школама.

Свако добротинство, за која су Јапанци у опште склопи, представља се нарочитом сликом. Тако *вредности марљивости* (приљезања) представљена је сликом како су се зец и корњача окладили ко ће пре доћи до мете, па је брзоноги зец у путу стао да одахне, па застао, а корњача стигла пре њега. *Лаж* је представљена познатом причом о оном детету, које је више пута плашило своје сељане доласком вука, а кад је вук у истину дошао онда му нико није поверовао. *Помоћ ближњем* представљена је сликом како неко дете изводи на пут некога слепога сиромаша, који тек што пије упао у неку рупу. *Слике љубави према оцаубини* и усхићење војеним јунаштвом (као наше Рајић па топу и Сиђелић па Чегру) разноврсне су и многобројне. *Пристојности* — врлина коју Јапанци необично јако цене — представљена је оваком сликом: Долази странац у село. На улици нема никога сем троје деце, која се играју. Најстарија девојчица учтиво му прилази и љубазно га поздравља. *Љубав према животињама* представљена је: како је неко дете ухватило ласту и донело кући. Старији брат саветује му и моли га да је пусти у слободу, и оно то чини.

Ето оваки педагошки начини у којима су саветодавци и поучан пример сама деца, а не родитељи и учитељи, које деца често слабије слушају него своју браћу и сестре, — врло су употребљиви у мотивима ових јапанских слика. Сlike из сопственог живота деце могу учинити јачи утисак, него слушање голих наравствених сентенција. Питање о моралном образовању деце у опште још је нежно и спорно. Но ако је морал потребно предавати у школама као засебан предмет, онда су оваке слике тим потребније.

Скоро се појавио извештај, да и у Америци такође пробају да предају моралне по-

уке путем оваких слика, по тамо у том циљу употребљавају кинематограф, при чему као главна тема јавља се васпитање центмена са свима његовим спољашњим и унутрашњим особинама.

У Београду, фебруара, 1912. године.

По руском: **Ђ. С. Којић,**
учитељ.

Учитељство.

Најновији пројект за уређење учитељских плата. „Népt. Lapja“ у прилогу 9. броја од 1912. год., према добивеној информацији са меродавног места, опуномоћен је објавити, да су преговори у ствари уређења учитељских плата у финансијском министарству довршени и да ће се они §§. XXVI. и XXVII. зак. чланка од 1907. године, који се односе на дотацију учитељску, изменити. Жеља учитељска, да се ставе у три последња платежна статуса државних чиновника, по вестима, испуниће се, а године службовања урачунаће се од 1893. год. унатраг.

Основна плата учитеља, без разлике, биће 1200 круна, која одговара плати државног чиновника-вешбеника. Затим ће се ступати у плату од 1400 круна и даље аутоматично, по скали, на више. Не спомиње се, да ли ће се испунити жеља учитељска и гледе петогодишњих доплатака, како је то велики збор усвојио.

Тврди се, да ће диспаритет између државних учитеља бити скоро потпуно елиминан. Плата забавља и економ. стручних учитеља уредиће се истодобно.

Платежни и степени разред, у које ће се учитељи ставити, јесу следећи:

	Год. службе	Круна	
VIII.	1.	37—40	3600 (Овај ће отпасти)
IX.	3.	33—36	3200
	2.	29—32	2900
	1.	25—28	2600
X.	3.	21—24	2400
	2.	17—20	2200
XI.	1.	13—16	2000
	3.	9—12	1800
	2.	5—8	1600
	1.	1—4	1400

Почетна плата биће: 1200

п.

Учитељски покрет у Србији. Учитељи у Србији нису задовољни са најнужнијим изменама закона о нар. школама и повећањем плате само млађим учитељима, које је био

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

спремно министар просвете, па су, на ванредној учитељској скупштини 30. дец., тражили да се што пре изврши целокупна измена закона и повећање плате свима учитељима, представивши неповољно стање школе и учитеља.

Тада су решили, те су 4. фебруара ове године, скоро у свима окружним и среским местима одржани учитељски зборови у целој земљи, на којима је то исто поновљено, ради боље манифестације јединства у том питању. А 12. о. м. Управа Учитељског Удружења са председницима зборских управа донела је одлуку о држању учитеља при наступајућим изборима народних посланика 1. априла — да се кандидују учитељи где год је могуће, а где није, онде да се од других кандидата тражи реч, да ће тражити измену школског закона, чим се састане народна скупштина.

к.

Из Школске Самоуправе.

ПОСЛОВНИК

Архиђијецзалног Српског Народнoг Учитељског Збора као Среског.

Име збора.

§ 1. Овај збор носи име: „Архиђијецзални Српски Народни Учитељски Збор као Срески.“

Задатак збора.

§ 2. Задатак је овога збора: да унапређује школску наставу и васпитање, да подиже образовање српскога народа и да унапређује моралне и материјалне интересе српског народног учитељства у Архиђијецези.

Овај задатак вршиће збор: расправљањем педагогијских и методичких питања; угледним школским радовима; предавањима за народ; договорима и одлукама.

Чланови збора.

§ 3. Архиђијецзални школски референт је природни члан и председник овога збора; а редовни чланови су сви српски вероисповедни народни учитељи, учитељице и забавиље у Архиђијецези.

Чланство престаје смрћу или одласком чланова из подручја Архиђијецзалног Школског Одбора.

Делокруг збора.

§ 4. Збор бира из своје средине ове ча-

снике: заменика председнику, подпредседника, тајника и перовођу, три члана у одбор и три члана за оверење записника.

§ 5. Архиђијецзални школски референт, заменик председнику, подпредседник и три бирања члана чине одбор овога збора.

§ 6. Часништво и тајник збора бирају се тајним гласањем на годину дана, а перовођа *ad hoc*.

§ 7. Збор одређује време, место и дневни ред својим састанцима.

§ 8. Редовни састанци држе се једанпут годишње и то светле недеље.

§ 9. Ванредни састанци држе се по потреби.

§ 10. Зборске седнице сазива Архиђијецзални Школски Одбор, и то: редовне на молбу учитељског збора, а ванредне на образложену молбу одбора.

Зборске седнице.

§ 11. Седнице зборске су јавне, само критика практичног рада предузима се у затвореној седници.

§ 12. О свакој седници води се записник.

§ 13. Записник сваке зборске седнице оверавају изабрани чланови (§ 4.) најдаље за месец дана после седнице.

§ 14. Ако се при оверењу и потписивању записника учини какав приговор, тај се уводи у клаузулу записника.

§ 15. Оверени препис записника шаље се Архид. Школском Одбору знања ради.

§ 16. За расправљање на седницама важе ова правила:

- а.) У једној ствари-може сваки члан само једанпут говорити; ако је предлог одборов, говори прво известилац, а иначе предлагач. После њих говоре по реду којим су се пријавили. Предлагач односно известилац има право на завршну реч.
- б.) По други пут може говорити само онај члан збора, коме то збор из важних разлога дозволи.
- в.) У свако доба без одлуке збора може говорити: онај члан збора који председава ако хоће да разјасни предмет, који је на дневном реду; ко тражи да се пређе на дневни ред; ко жели одгово-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рити на лична питања и ко хоће да се позове на пословник.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

§ 17. У говору имају се говорници строго одржати предмета.

Ако који члан од тога одступи, председник га опомиње да се држи предмета: не послуша ли, председник га упућује на ред: остане ли и ово без успеха, онда председник предлаже збору да му се одузме реч.

Којем се члану одузме реч, не може више у том предмету говорити.

§ 18. Збор има право расправу прекинути у свако доба.

§ 19. Ако се при расправи којег предмета стави више предлога, допуна или исправака, то се о њима решава оним редом, којим су поднесени.

§ 20. После расправе ставља председник предлог на гласање.

§ 21. Гласање је јавно, а у личним стварима и при избору одбора (§ 6.) тајно.

§ 22. Збор доноси одлуке већином гласова.

§ 23. У случају да се гласови једнако поделе, гласа и председник.

§ 24. Одвојена мишљења, односно оградe улазе у записник без икаквих даљих правилних последица.

§ 25. Председник проглашава резултат гласања и одлуку збора.

§ 26. Једном већ донесена одлука не може се у истој седници преиначити нити поново у претрес узети.

§ 27. Исто тако не може се у једној ствари донети нова одлука, док се стара не поништи.

§ 28. Одлуке зборске извршује председник са одбором или онај члан зборски коме збор повери, о чему се на идућој седници подноси извештај.

§ 29. Ако би у току седнице овладао немир и наред има председник право седницу на 5—15 минута прекинути. Ако би који члан и даље сметао раду збора, председник предлаже збору, да се тај члан одстрани са седнице.

Права и дужности чланова.

§ 30. Сви редовни чланови овога збора имају једнака права и једнаке дужности.

§ 31. Сваки редован члан збора, ако је активан учитељ, учитељица или забавиља, обавезан је долазити у све седнице зборске и у њима до краја остати, а свој евентуални

изостанак дужан је оправдати председнику 3 (три) дана пре седнице.

§ 32. Изостанак оправдава болест или какав важан догађај у породици и *vis maior*.

§ 33. Ако који члан неоправдано изостаје од седница, председништво га пријављује Архид. Школском Одбору.

§ 34. Сваки члан има право суделовати на седницама и ужива активно и пасивно право избора.

§ 35. Сваки члан је дужан изградити теоретску тему и додељени му практични рад, који је обавезан писмено поднети председништву на месец дана пре одређеног састанка збора.

§ 36. Ако се та дужност без оправданог разлога пропусти, збор ће о томе донети одлуку.

§ 37. Одсутни чланови немају право приговора на донесене одлуке, осим ако их се лично тичу, али и у том случају обраћају се одбору.

§ 38. Сваки члан збора може стављати на председништво интерпелације, које се морају председништву писмено поднети 24 сата пре почетка седнице. Збор одлучује прима ли председников одговор на знање или не.

Интерпелације се стављају пре дневнога реда.

§ 39. Сваки члан има право од издржаваоца школе у којој служи на дневницу, коју одређује претпостављена школска власт, и на подвоз до зборног места, односно накнаду у новцу за исти.

Делокруг одбора.

§ 40. Одбор је посредник међу предпостављеном школском влашћу и збором.

Одбор оцењује писмене радње појединих чланова и писмено подноси збору своје мишљење о њима.

Одбор спрема теме које ће збору предложити; али и остали чланови збора могу препоручивати теме за израду преко одбора или непосредно у самој седници зборској.

§ 41. Одбор се редовно састаје једанпут годишње а по потреби и више пута. Сазива га председник сам или на образложени писмени захтев два члана одборске и са истакнутим дневним редом.

§ 42. Одбор може одлучивати када је у

њему присутна бар половина укупних чланова, урачунавајући у ове и часнике.

§ 43. Одбор се састаје у месту где станује председник или где одбор договорно одреди.

§ 44. У случају смрти или сеобом из подручја Архид. Школског Одбора којег члана одбора има право именовати привремено заменика између зборских чланова, али само докле, док сам збор ово место редовним избором непопуни.

§ 45. Одбор подноси збору извештај о својој раду и одговоран је за њ.

§ 46. Чланови одбора имају право на бесплатан подвоз и дневницу кад иду у одборске седнице, као други чланови збора кад долазе на зборна места у смислу §. 39. овог пословника.

Часништво (председник, тајник и перовођа).

§ 47. Председник отвара, руководи и затвара седнице збора и одбора: pazi да се говорници држе предмета дневног реда; не допушта упадање у реч говорнику и одржава ред уопће.

§ 48. Заменик председнику, одпосно подпредседник заступа председника у случају потребе у свима председничким правима и дужностима, а за тај рад је одговоран.

§ 49. Тајник чува све списе код себе. Води сву преписку збора и одбора и лично је одговоран за све.

§ 50. Перовођа води записник седнице збора и одбора.

§ 51. Пословник овај ступа у живот, кад га Архидијецезални Школски Одбор потврди. Мењати се може у седници среског учитељског збора, ако то две трећине присутних чланова захтевају.

Ad АШО. 9/35 ex 1912.

Овај се пословник одобрава.

Из седнице архид. шк. одбора, држане у Карловцима 25. јануара (7. фебруара) 1912. г.

Патр. архиђакон

Др. Хајдин,

бележник арх. епарх. управе.

Д о п и с.

(Из темишварске епархије. Телесна казна у народној школи). — Шк. Савет путем г. Р. Врховца а на основу хуманизма, избио је из

руке учитељеве прут, а могао је 40 год. гледати да болестан учитељ од своје малене плате држи заменика. Где је до сад био тај помодни хуманизам? Сад када се већ и један ЕШО обратио Шк. Савету са питањем, какве ће казне употребити против оних ученика — особито на селу — који су раскалани и који не уче? Сад је Шк. Савет решио, да гл. шк. референт, као какав модерни инквизитор, нађе пове казне. Запета смешно. Неће дуго трајати па ће увидети — да је преухитрено било доносити таково решење а не ушитати зборове учитељске.

Немачка — свакако културнија држава него наша — не мисли као наш Шк. Савет.

Управно судиште немачке државе изрекло је ово: „Учитељ безусловно има то право, да осетном телесном казном кажњава не само ученике свога разреда него и ученике других разреда. Пошто пак ученике основних школа закон и ван школе везује, по себи се разуме, да је учитељ у праву ученике и у таквим приликама телесно казнити. Исто ово право уживају и катихете. Само онда је телесна казна кажњива законом ако учитељ дете осакати, а подилажење крви и отоци не чине преступ“.

Ето како су Немци искрени. Код нас Шк. Савет забрањује телесну казну а не зна да ће баш тиме нашкодити и школи и напретку — јер без телесне казне нема дисциплине а ни успеха.

В.

Б е л е ш к е.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у фебруару о. г.: од г. дра *Игњатија Бокура*, професора срп. више девој. школе у Новом Саду 20 К чланарине. — Од г. *Душана Кашућа*, равн. учитеља у Нештину 10 К чланарине. — Од г. *Душана Симића*, учитеља у Шеовици 2 К уписанине и 10 К чланарине. — Од *Румске штедионице* 50 К прилога. — Од г. *Мише Ђорђевића*, управитеља српске више девојачке школе у Новом Саду 2 К свечареког прилога.

Државни школ. надзорник у новосадским српским школама. У току зиме прегледао је у два маха К. Чапо помоћни држ. шк. надзорник све срп. школе у Нов. Саду и после тога одржао са српским учитељством конференцију на којој је изнео своје примедбе. Истакао је да примедбе изнеси са општег

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А